

osobama onog vremena baš njihova velika ljubav i odanost Crkvi izmamila gorke tužbe protiv zloporaba i mana u upravi. (ib.)

Zgodno veli o toj stvari Gietmann: „Tko god hoće da u Danteu vidi buntovnika protiv Crkve i vjere, oholog slobodnog mislioca ili heretičkog reformatora, nek samo onako oduševljeno piše o ljepoti zaručnice Kristove, o moći i dostojanstvu Majke Božje, o evandeoskom siromaštvu jednog Franje Asiškog i Dominika, neka teoretski i praktički dovede razum i znanost u tako strogu ovisnost o auktoritu i vjeri, neka jednom velikom pjesmotvoru isto tako očito utisne etički i religiozni karakter kao bitnu i životnu formu, neka se s jednakim interesom uživi u skolastičku znanost i velike misli srednjega vijeka, neka s jednakom objektivnosti sudi o prijatelju i neprijatelju — pa ćemo zažmiriti, ako nekojim papama i nepravedno sudi, samo s tolikim ispričavanjem i istotako oštro dijeleći osobu od službe kao Dante.“

Zato „i ako je Dante u ljudskim stvarima gdje kad pogriješio, ipak nitko pametan neće o tom posumnjati, da je Dante bio čast i dika katoličkog imena.“ (Pijo X. u pismu J. Polettu).

Iz tame u svjetlost.

(Svršetak).

„Evo tek danas se nakanih da Ti opširno o svemu pišem, kako Ti to zahtijevaš, i nastojat ću, da Ti o svem dadem što bolju i objektivniju sliku.

Kad već želiš, pisat ću Ti i o meni samom, premda držim, da je to suvišno. Pisat ću Ti sve iskreno, kako sam Ti i dosad sve svoje doživljaje i duševne faze pričao. Ovu školsku godinu mogu općenito smatrati godinom sređivanja. A čini mi se, da i Providnost tako hoće. Najkašnje i jest već skrajnje vrijeme da se sredim, jer ću inače propasti. U školi*) prolazim glatko, nisam dosad nijedne sjednice propao, premda iskreno rečeno ne posvećujem skoro nikakve pažnje školi, odnosno ne dospijevam na to. Ovaj drugi semestar tek počeo sam intenzivnije raditi, ne bi li kako izvukao odliku, da mi vlada dozvoli da na godinu polažem maturu. Škola mi je dosadna, pa me ne veže na nju nikakva ljubav nego samo dužnost. No nije tomu razlog, kako ćeš na prvi mah slutiti, u mojem nemaru i lijenosti, nego u samim našim nezdravim prilikama . . . . . S liberalnim đacima izlazim lijepo. Imam ove godine više prilike da se branim proučavanjem filozofije i vjere,

*) U VI. razredu. Zamjernom je marljivošću i prestigao u grčkom i latinskom mnoge saučenike, on, koji je gimnaziju otpočeo petim razredom. (Ur.)

pa im uvijek pariram, a oni me susreću s velikim poštovanjem i znadu se grđno zavaditi, kad tko od njih u polemici reče meni kakovu uvredljivu riječ. Ukratko — čine na me dojam duševnih fukara, koji su čitali sve moguće i nakupili fraza, kojih ne mogu svrstati, a kamoli prosuditi. Uvidio sam, da nije baš tako uzaludno s njima polemisati, jer mnogi uviđaju, kad im se dokaže, i pristaju. Tako na pr. jedan musliman iz VII. razreda. Taj me je najviše napadao, no sad me uvijek brani, kad mu što dokažem. Znam, da ne ću moći ovakovim djelovanjem sve obratiti, no ipak opažam, da im ostade neka sumnja o njihovom mišljenju u duši pa ga se često i otresu. Inače se držim prema svima djacima prilično rezervirano, ne družim se ni s kim, a pogotovo ne s P. et comp. Teško im je, kad vide, da ne ću s njima, no ipak ne mogu da nađu načina i podvale, kojom bi mi se osvetili . . . Ja silni dobitak vučem od općenja s o. M. On mi je kao otac. Pazi mi na svaku manu pa nastoji da mi ju pomogne popraviti. A uz to često sa sobom obračunavam. Svetu pričest polazim svake nedjelje, a katkad i više puta pod nedjeljom. Češće puta i razmatram, a to me silno diže. Ne pantim nijedne meditacije, koja me nije do suza ganula. Molim se prema silama. Molim *Officium parvum B. Mariae Virginis* (Male časove Bl. Djevice Marije). Glavna mi je pogrješka, koju si i Ti i prof. M. i svi primijetili, slaboća volje, a tu nastojim postepeno odstraniti jačanjem volje. Imam mnogo borbi, ali me sve ipak sretno minu. Tako na pr. sa kefom. Nakon mnogo truda ja sam je se ipak odrekao i otresao.

To ti je moje duševno stanje u najglavnijim potezima. Materijalno stojim vrlo dobro*) . . . Jučer me je „Hrvatska centralna banka“ zaodjela od glave do pete. Ponudila se naime, da će zaodjeti dva đaka, jednog iz realke i jednog iz gimnazije. I pri izboru pade kocka na D. i mene. Kupili su nam po jedno krasno plavo ševiot odijelo, dobre zimske kapute i kape. Ukratko — od pete do glave. Možemo se mirno u svakom društvu pokazati. Stalo ih je oko 10.000 Kruna. Ne bi nas poznao. Sve u najmodernijoj fazoni kao u najteže buržoazije. Toliko za sada o meni . . . Omladinci rade punom parom. Ima mnogo truda, dok se iskorijene nekoje mane, no ipak se može reći, da su bolji elemenat od đaka, jer si daju što reći, dok gdjekoji đaci misle, da su sveznajući i da im je svatko neprijatelj, tko im dobro želi i tko ih opominje“ (11. veljače 1921).

Mjesec dana kasnije piše: „Danas primih Tvoju kartu s nekakvom novom adresom. Izgleda, da se ne možeš smiriti ili da činiš malu boemijadu po mom uzoru. Možda je bolje, no to meni čini samo dvostruk posao. Pisao sam Ti naime opširno, a Ti kao da nijesi primio. Bit će uzrok u stanu. Možda hoće i udes da me oduči lijenosti pa evo moram volens — nolens da Ti cijeli sa-

---

*) Zahtjevi su njegovi bili vanredno čedni!

držaj svog prijašnjeg lista opetujem . . . . Omladinci rade punom parom. Limena glazba obuhvata 20 ljudi osim podmlatka, koji vježba te će kroz koji mjesec biti ovoj dvadesetorici pripojen. Glazba će svirati na uskrсноj procesiji. Imaju i pjevački zbor, sastavljen od djece i starijih. Osim toga imamo i jedan orkestar. Sve vodi g. Matejevski. On se žrtvuje, a našao je ovdje i neki refugium. Urotili su se naši sarajevski nadriglazbenici protiv njega, a ovdje je našao polje rada . . . Osim toga imaju omladinci tamburaški zbor i više predavanja na nedjelju. Imaju jedno predavanje o sociologiji, jedno apologetsko, jedno iz hrvatske povijesti i jedno o čitanju knjiga. Povrh toga drži o. M. divna predavanja što o sociologiji, što o drugim korisnim stvarima. Zasad stoji (društvo) veoma dobro . . . Iza uskrsnih blagdana sprema se opet predstava „Ne svjedoči krivo!“ uz sudjelovanje glazbe i orkestra. Da, imaju i deklamatorsku sekciju. I ona prilično ide. Krasno je vidjeti, kad koji mališan na sastanku deklamuje . . . . Duševno stojim prema lani mnogo bolje. Lani sam, mogu reći, preživljavao prelaznu fazu od poganstva i kala kršćanstvu, a ove godine proživljujem silne borbe i daljnji razvoj kao katolik. Imam još veoma mnogo na sebi raditi, a kad to sve promotrim, što mi još fali, skoro bih zdvojio, jer sam svojim silama ne bih nikada mogao to izgraditi. Tu mi može jedini Spasitelj pomoći, a to i čini. Primam ga svake nedjelje, a sad mi je i to prerijetko. Jedva čekam uskrсне eksercicije, da mogu malo sam na sebi raditi. Kanim tada obaviti generalnu ispovijed, a onda po mogućnosti svaki dan primiti Krista. To bi bilo u glavnom sve u meni. Više Ti ne mogu ništa stalno reći, jer sam tek u prvoj fazi duševnog razvoja i početnik u duhovnom životu, pa ne znam, kojim ću smjerom ubuduće krenuti. Hvala Bogu da se prof. M. sprema na pisanje, samo se bojim, da će trajati do Božića, dok se spremi. Nijesam si nikako mogao stumačiti njegovu tako dugu šutnju. Već skoro nestrpljivo čekam što od njega. Molim Te urgiraj i Ti s Tvoje strane, da se to pripremanje što prije dovrši . . . . „Život“ sam Ti spremio još na prijašnju adresu, no danas Ti šaljem za svu sigurnost još jedan primjerak na novu adresu“ . . . .

Posljednje pismo datovano je 18. aprila 1921., kojih petnaest dana prije smrti, kano da već iz daleka baca sjenu na taj mladi i poletni život . . . .

„Dragi! Znaš dobro, da sam skoro svima strampticama išao i sve zablude iskusio, dok sam napokon spoznao, zašto sam ovdje. Očekivao bi netko, da nakon tolikog lutanja i razmišljanja stvorim kakav sistem ili da dođem do kakvog Bog zna kako kompliciranog zaključka, no došao sam na ono, što sam u katekizmu kao najprvo pitanje učio. Znam točno, čemu sam stvoren i što mi je konačna svrha, pa hoću evo i da idem za njom. Mislio bi netko, da sam nakon svih tih lutanja našao neki posebni put, no mogu Ti reći, da nije nikakvi drugi, nego točno onakov kakov Svevišnji hoće.

Dragi Đuro! Svi smo jednako dužni da poradimo oko spasenja duše i oko vlastitog usavršenja. No da se možemo usavršiti, moramo najprije same sebe spoznati. Ako hoćeš koga liječiti, moraš najprije ustanoviti diagnozu. Tako sam i počeo da činim. Vidio sam, da svojom snagom ne mogu ni koraka bliže vječnosti, i vidio sam neizmerno milosrđe Gospoda, koje nama grijешnicima daje, da se uzmožnemo spasiti. Naše je dakle da nastojimo steći milost, a Gospod nam je daje u svetim sakramentima. Stoga sam vidio, da mi je jedini lijek i jedina pomoć što češće primanje svetih sakramenata, svete pričesti. No ni to nije dosta. Svi imamo koliko vanjskih toliko nutarnjih neprijatelja i napasti. Jedino nam je oružje proti njima molitva. I stoga se latih krunice. No da bude naš rad zaista dobar i da ustrajemo, moramo ga posvetiti jedino Spasitelju i Gospodu. Stoga hoću i nastojat ću svom silom, da bude sve što činim na Njegovu slavu i na moj vječni spas. I eto, dragi Đuro, tu Ti je sadržana cijela filozofija života.

Došavši nakon tolikog lutanja do te spoznaje, hoću i da joj budem dosljedan i da ispunim svoju zadaću. Ta nam je svima ista, kao što je i isti cilj, komu moramo doći. I znam, da nam je Gospod svima odredio put, kojim nam je najlakše doći k cilju.“

I eto on je došao cilju, na ljudsku sudeći tragično, ostavio je život po običnom shvaćanju rano, tek je počeo da živi pravim životom. Nas, koji smo ga poznavali i od srca voljeli, tješi istina sadržana u riječima posljednjeg mu pisma: „I znam, da nam je Gospod svima odredio put, kojim nam je najlakše doći k cilju.“ Za njega bit će da kratak život i prijeka smrt bijahu najlakši put do cilja — do Boga i blaženstva.

Ne sluteci dašto svog skoroga svršetka, on se žurio da što prije u sebi izgradi lik Kristov pa je vrlo napredovao. Prijatelj njegov piše iz Pariza: „U ova tri pisma, što ih je pisao, osjeća se neprestano napredak, što više u samome stilu to izbija: on postaje na koncu precizan, odlučan. Čisto se osjeća, da se taj čovjek otrgao od zemlje, digao se nad nju, a sve milošću i dobrotom Božjom, koja sve čini za svoje ciljeve nebeske,“ s kojima spaja i našu sreću, veliku, neiskazanu, vječnu . . .

Poznata je činjenica, da nesredene materijalne prilike loše utječu na vjerski i moralni život. Naš je junak dokaz za istinitost ove tvrdnje, o čemu smo se naprijed mogli da uvjerimo. — Nemajući nikakvih sredstava za uzdržavanje objeručke je prihvatio ponudu uprave „Života“, da primi ekspediciju lista. U ime honorara dobivao je hranu i stan u bogoslovnom sjemeništu vrhbosanskom, za što je „Život“ plaćao sjemeništu primjerenu odštetu. Sa sređenim materijalnim prilikama započinje intenzivniji njegov nutarnji život.

Sad se on stane više baviti kršćanskom filozofijom, a nadasve uživaše u ascezi. Najvolio je čitati uz Sveto Pismo *Ispovijesti* sv. Agustina i *Nasljeduj Krista*, oboje u latinskom originalu. I u radni

bi dan kadšto išao svetoj Misi pa bi mu često dolazile suze, dok bi pribivao božanskoj Tajni. I kod svete pričesti pohadao bi ga Bog živom utjehom. Veoma ga se doimala dobrota Božja prema njemu. U razgovoru mi je češće puta suznih očiju kazivao, kako vidi u svojem životu očito djelovanje Providnosti Božje, u koju se čvrsto uzdao. Iz ovog pouzdanja u Boga crpao je onu veselu čud, koje ne bi zatajio ni za najvećeg materijalnog stradanja. Tek intimniji bi prijatelji razumjeli one lake sjene, što bi mu kadšto pale na veliko, uvijek vedro čelo. Bio je dobrodušan, poštovan za katoličku stvar, a uslužan i preko mjere: u dobroti svojoj znao bi drugima obećati i više, negoli je mogao ispuniti. Bijede nije mogao gledati. Kad je ono u Bosni državna vlast stala progoniti komuniste, dođe u Sarajevo jedan njegov znanac iz J., koga su kao strana komunistu (da li pravog ili ne, tko bi to umio reći) dva puta pratnjom prognali iz ove države na granicu austrijsku, no Austrija ga ne htjede da primi, pa se on vratio dva puta u J., a onda morade po treći put otići iz mjesta. Našao posao u jednoj pilani, ali ga ne smjede primiti. Imao je ženu trudnu, i nekoliko sitne djece. U tom očajnom stanju morade prodavati pokućstvo i drugo. Mladi njegov prijatelj, kojem je pripovjedio svoju nevolju, dade mu nekoliko kruna, svu svoju imovinu, i dovede ga upravitelju dačkih kongregacija, da mu pomogne.

Finim kršćanskim instinktom razlikovao je naš D. M. u duhovnom životu glavno i bitno od sporednoga, a još mu je Bog dao milost, da mu je u duši sinula veličina i neodoljiv čar upućenoga Sina Božjega. Kako je amo kušao ići stvarima do temelja, a onamo neumitnom logikom nastojao izvoditi zaključke iz objavljenih premisa, on uze sve promatrati „pod vidom vječnosti“ (sub specie ae erinitatis), pa tako i svoj život. Nije se htio da zadovolji običnim kršćanskim življenjem u obdržavanju zapovijedi Božjih; on namisli prigrliti život „evandeoskih savjeta“, dakle život, što da je sam Sin Božji označio kao najkraći put, da postanemo Njemu slični; a biti sličan Bogu, to je vršak ljudske težnje. Odlučio je, da se posveti Bogu u staležu redovničkom: tu bi mogao ostvariti i onu davnu želju svoju, da ne živi samo sebi nego i bližnjemu svojem. Oko mu zape o red Družbe Isusove, koji je upoznao na djelu u Sarajevu i Travniku. I već je imao blagoslov svoje bogoljubne majke za svoj naum, no Bog se zadovoljio njegovom dobrom voljom oslobodivši ga patnja i nesigurnosti ovoga zemskog života i primivši razmetnog nekoć sina u očinski svoj dom iz tame u svjetlost. . . .

M. V.